

Volumul IV, Numărul 7 / 2002

ISSN 1454-9980

Măsurarea contabilă a performanțelor grupurilor de întreprinderi

(pag. 3-6)

Costel ISTRATE

Volume IV, Issue 2 (7) / 2002

**Cross-cultural
Management
Journal**

MĂSURAREA CONTABILĂ A PERFORMANȚELOR GRUPURILOR DE ÎNTREPRINDERI

Costel ISTRATE

Grupul de întreprinderi reprezintă un ansamblu de firme dintre care una le controlează pe celelalte prin deținerea de participații (sau titluri de capital - acțiuni sau părți sociale). Firma care exercită controlul în cadrul grupului este numită societate mamă, consolidantă sau societate comercială de grup, în timp ce întreprinderile controlate se numesc filiale (dacă sînt controlate exclusiv), co-întreprinderi (dacă sînt controlate în comun) sau întreprinderi asociate (dacă asupra lor se exercită doar o influență semnificativă). Este foarte important de precizat că întreprinderile care compun un grup sînt independente din punct de vedere juridic, adică au personalitate juridică proprie și fiecare din ele întocmește situații financiare anuale individuale, respectînd regulile contabile specifice țării în care sînt situate. În acest sens, fiecare din componentele grupului declară, la sfîrșitul exercițiului, un rezultat contabil: profit sau pierdere. Dacă acest rezultat este profit, atunci întreprinderea individuală plătește, pe baza lui, impozit pe profit și, eventual, dividende. Ne punem însă întrebarea dacă rezultatul contabil al grupului este dat de suma rezultatelor individuale ale întreprinderilor care îl compun? Răspunsul este, de cele mai multe ori, negativ.

În vederea raportării financiare, grupul trebuie privit ca o entitate individuală de sine-stătătoare, ca un întreg. În aceste condiții, rezultatul grupului reprezintă diferența dintre veniturile realizate în urma derulării de tranzacții cu parteneri externi grupului și independenți de acesta, pe de o parte, și

cheltuielile aferente acestor venituri, adică eforturile făcute pentru a livra terților bunuri sau a le presta servicii, pe de altă parte. Pentru a ajunge la un rezultat de acest tip, informațiile din contabilitățile individuale ale întreprinderilor care compun grupul trebuie retratate conform procedurilor de consolidare a conturilor valabile pentru societatea dominantă din grup.

Printre elementele care trebuie avute în vedere în cadrul acestor retratări, în legătură cu trecerea de la rezultatele individuale ale întreprinderilor din grup la rezultatul grupului (rezultatul consolidat) putem reține:

- eliminarea profiturilor rezultate în urma unor tranzacții intra-grup;
- reclassificarea dividendelor primite de la alte firme din grup;
- înregistrarea amortizării fondului comercial de consolidare sau a trecerii la venituri a fondului comercial negativ;
- recalcularea unor mărimi din conturile individuale în funcție de metodele contabile reținute de grup.

a) Eliminarea rezultatelor interne grupului

În cadrul grupului au loc adeseori tranzacții derulate la prețuri care nu reflectă întotdeauna realitatea pieței de la momentul respectiv. Este vorba despre **prețurile de transfer**, administrate uneori centralizat la nivelul ansamblului de firme și în stabilirea cărora se are în vedere interesul general al grupului și nu neapărat interesele fiecărei componente în parte, și cu atît

mai puțin, interesul autorităților fiscale ale statelor în care sînt rezidente componentele grupului.

Într-o întreprindere individuală, atunci cînd un bun este transferat de la o gestiune la alta, operațiunea nu este considerată vînzare și, în consecință, nu se înregistrează nici un venit ori cheltuială, așa încît nu se consemnează rezultate. Același lucru trebuie să se întîmple și în cadrul grupului, unde transferurile dintre componente nu trebuie să genereze rezultate. Componentele grupului au însă personalitate juridică distinctă și sînt obligate ca, atunci cînd trimit bunuri sau prestează servicii pentru alte firme din grup, să întocmească facturi și să înregistreze veniturile din vînzare și cheltuielile corespunzătoare. De aici apare un rezultat contabil (profit sau pierdere). Dacă operațiunea internă grupului se finalizează cu profit, atunci acesta este un **profit fictiv**, deoarece operațiunea nu-i decît un transfer intern între două componente ale aceleiași entități. Regulile de prezentare a informației contabile pentru grupurile de întreprinderi ne obligă să eliminăm aceste profituri interne atunci cînd se întocmesc situații financiare consolidate. Dacă, dimpotrivă, rezultatul din operațiuni interne este o pierdere, aceasta poate să nu fie eliminată, în virtutea principiului contabil al prudenței.

Exemplul nr. 1: a) Întreprinderile A și B fac parte din același grup, A deținînd 95% din B. În cursul exercițiului N, B a vîndut lui A bunuri cu prețul de 1.000 u.m., costul acestora fiind de 750 u.m. La sfîrșitul exercițiului N, bunurile respective se află încă în stoc la A. Care este rezultatul contabil obținut de grup în urma acestei operațiuni în exercițiul N?

Vedem că rezultatul înregistrat de B este diferența dintre veniturile și cheltuielile aferente operațiunii: $1.000 - 750 = 250$ u.m. A nu a înregistrat venituri sau cheltuieli privind bunurile respective, deoarece le are încă în stoc. De aici se deduce că rezultatul cumulat al celor două întreprinderi este de $250 + 0 = 250$ u.m. În același timp, A deține un stoc de 1.000 u.m. În realitate însă, trecerea bunurilor de la A la B este un transfer intern care nu ar trebui să aibă efecte asupra rezultatului contabil al grupului, pentru că bunurile au rămas în cadrul aceleiași entități. Rezultatul grupului este deci zero. Totodată, principiul contabil al costului istoric

ne obligă la reflectarea elementelor de avere la nivelul valorii de intrare, ceea ce înseamnă că în bilanțul consolidat al grupului, bunurile apar la costul de achiziție suportat de grup, adică la 750 u.m. și nu la valoarea de 1.000 u.m. care nu-i decît un preț intern de transfer și care apare în bilanțul individual al întreprinderii A, bilanț fără prea mare valoare informativă.

b) Dacă, după cumpărarea bunurilor de la B, A ar fi vîndut, de exemplu, 45% din acestea unor terți externi grupului, cu prețul de vînzare de 565 u.m., atunci rezultatele individuale ale celor două întreprinderi, din operațiunea aceasta punctuală, ar fi:

- pentru A: $565 - 45\% \times 1.000 = 115$ u.m.;
- pentru B: $1.000 - 750 = 250$ u.m.

Rezultatul cumulat devine $115 + 250 = 365$ u.m.

Care este rezultatul real al grupului? Pentru a-l afla, trebuie să stabilim care sînt vînzările în afara grupului și care este efortul făcut de grup pentru realizarea lor.

Vedem că vînzările către terți externi grupului sînt cele realizate de A, adică 565 u.m. Efortul făcut de grup pentru obținerea bunurilor vîndute de A cu 565 u.m este costul acestor bunuri, adică $45\% \times 750 = 337,5$ u.m. De aici calculăm un rezultat al grupului de $565 - 337,5 = 227,5$ u.m și nicidecum de 365 u.m., cît este rezultatul cumulat.

Chiar dacă prețurile de transfer în cadrul grupului sînt determinate corect, profiturile intragrup trebuie întotdeauna eliminate, pentru ca situațiile financiare consolidate să fie conforme cu realitatea grupului.

Necesitatea eliminărilor de această natură este dată și de riscul ca, în lipsa lor, informația contabilă să fie manipulată: este suficient să ne imaginăm situația unei întreprinderi din grup care are nevoie să declare o cifră de afaceri mai mare decît cea efectiv realizată; această întreprindere poate factura altei componente a grupului un lot de bunuri sau anumite servicii la prețuri de transfer care pot diferi de prețul pieței, ba chiar le poate recumpăra pentru a le mai factura o dată. Aceste operațiuni conduc la apariția în conturile individuale a unor venituri și a unor cheltuieli fictive. Eliminarea lor în consolidare face ca informația despre grup să fie pertinentă și să reflecte doar rezultatele operațiunilor derulate cu entități din afara

grupului (singurele care generează rezultate reale).

În continuarea exemplului nr. 1, ne punem întrebarea care este cifra de afaceri reală a grupului și care sînt cheltuielile sale reale privind operațiunea dată? Veniturile cumulate sînt de $1.000 + 565 = 1.565$ u.m., însă vânzările în afara grupului se ridică la doar 565 u.m., sumă care reprezintă cifra de afaceri consolidată și care apare în contul de profit și pierdere consolidat al grupului. De asemenea, cheltuielile cumulate sînt de $750 + 45\% \times 1.000 = 1.200$ u.m., dar efortul real este de doar $45\% \times 750 = 337,5$ u.m.

Prețurile interne de transfer în cadrul grupurilor au și influențe fiscale importante, deoarece prin intermediul lor se pot muta profiturile în teritoriile fiscale mai primitoare, ceea ce crește rentabilitatea grupului, penalizînd în schimb încasările fiscale ale statelor în care sînt rezidente componentele grupului. Chiar dacă autoritățile fiscale s-au dotat cu instrumente legale destinate combaterii acestui tip de optimizare fiscală, ele nu pot decît să-i limiteze, într-o anumită măsură, proporțiile.

b) Reclasificarea dividendelor primite de la firme din cadrul grupului

Societatea mamă din grup primește dividende de la filiale și le înregistrează în contabilitatea individuală ca venituri ale exercițiului în cursul căruia îi sînt atribuite, ele regăsindu-se la rezultatul individual al acestui exercițiu. Dar dividendele sînt plătite de filiale din rezultatele obținute în exercițiile precedente, ceea ce înseamnă că ele sînt profituri ale grupului din exercițiile precedente. În consolidare, apare necesitatea transferării acestor profituri la rezultatele exercițiilor precedente, adică la rezerve, ceea ce crează o nouă sursă de diferențe între rezultatul cumulat al grupului și rezultatul consolidat. Această operațiune nu are efecte asupra capitalurilor proprii totale, ci doar asupra indicatorilor de rentabilitate care iau în calcul rezultatul exercițiului.

În același timp, dacă dividendele se primesc din profituri realizate de firma plătitoare înainte de intrarea în perimetrul de consolidare, atunci ele nici nu se mai trec la rezultatul perioadei sau la rezerve, ci se consideră ca recuperare a unei

părți din costul de achiziție al titlurilor de participare deținute de dominantă.

c) Amortizarea fondului comercial

Fondul comercial reprezintă diferența dintre suma plătită pentru dobîndirea unei entități și valoarea din contabilitate a entității cumpărate. Atunci cînd societatea dominantă preia controlul asupra unei filiale, costul de achiziție al titlurilor care permit acest control este stabilit, de regulă, prin negocieri, așa încît poate să difere de valoarea contabilă a capitalurilor proprii astfel preluate. Această diferență dintre costul de achiziție al titlurilor de participare și partea din capitalul filialei la care aceste titluri dau dreptul se poate numi **diferență de primă consolidare** și se determină întotdeauna la data intrării filialei în perimetrul de consolidare. De multe ori, diferența de primă consolidare se regăsește ca **fond comercial de consolidare**, dacă este pozitivă, iar dacă este negativă, se cheamă fond comercial negativ.

Exemplul nr. 2: La începutul exercițiului N, întreprinderea A cumpără 80% din acțiunile B cu prețul de 18.000 u.m. La data achiziției, capitalurile proprii ale B sunt de 20.000 u.m., astfel încît partea ce revine dominantei este de $80\% \times 20.000 = 16.000$ u.m. Diferența de primă consolidare este de $18.000 - 16.000 = 2.000$ u.m.

Apariția acestei diferențe de primă consolidare poate avea mai multe cauze: fie activul net al filialei este subevaluat, fie interesul pe care îl prezintă filiala pentru dominantă justifică suma plătită (care va fi recuperată în viitor), fie dominantă a făcut o afacere proastă.

Dacă este pozitiv, fondul comercial de consolidare se amortizează, ca cele mai multe imobilizări necorporale, pe durata de viață utilă care să care să nu depășească în nici un caz 20 de ani de la data achiziției (conform normelor contabile internaționale) sau 40 de ani (conform normelor contabile americane).

În continuarea exemplului nr. 2, ne imaginăm că întreprinderea A reține durata de 10 ani pentru amortizarea fondului comercial de consolidare, așa încît rezultatul consolidat va fi diminuat în fiecare din următorii 10 ani cu cîte 200 u.m.

Multe achiziții de întreprinderi se fac la prețuri mari, care conduc la determinarea unor fonduri comerciale de consolidare importante și care penalizează de o manieră serioasă rezultatul consolidat al grupului. În aceste condiții, unele grupuri au încercat să profite de tratamentele alternative permise de regulile contabile și au înregistrat fondul comercial de consolidare prin diminuarea capitalurilor proprii, pentru ca acesta să nu mai influențeze rezultatul consolidat. Acest tratament a fost aplicat îndeosebi de unele întreprinderi britanice și în prezent nu mai este permis.

Dacă fondul comercial este negativ, atunci el se trece eșalonat la venituri așa încât rezultatul consolidat se va mări în raport cu suma rezultatelor individuale ale întreprinderilor componente.

d) Recalcularea unor mărimi din conturile individuale în funcție de metodele contabile reținute de grup

În contabilitățile individuale ale firmelor componente ale grupului se adoptă și se aplică o serie de metode proprii în ceea ce privește, de exemplu, evaluarea elementelor patrimoniale sau amortizarea imobilizărilor. Pentru ca

informația contabilă din conturile consolidate să fie omogenă și reprezentativă, este necesar ca aceste metode să fie aceleași la toate firmele din grup. Dacă, în unele cazuri, nu se pot aplica metodele stabilite de grup, atunci unele informații din conturile individuale trebuie retratate în vederea includerii lor în conturile consolidate.

În cazul stocurilor, alegerea metodei de evaluare a ieșirilor are influențe asupra rezultatului individual. Dacă o filială folosește metoda ultimul intrat – primul ieșit (LIFO) iar grupul a reținut metoda primul intrat – primul ieșit (FIFO) și dacă prețurile au o creștere constantă, atunci rezultatul individual al filialei este mai mic decât dacă ar folosi metoda reținută de grup. Retratarea în vederea întocmirii conturilor consolidate va conduce la o mărire a rezultatului. La fel de bine, aplicarea altei metode de evaluare poate avea ca efect diminuarea rezultatului consolidat.

Metodele de amortizare și duratele de amortizare pe care le rețin firmele componente ale grupului pentru imobilizările lor corporale și necorporale pot fi, de asemenea, diferite, ceea ce conduce iar la diferențe a căror eliminare are încă o dată efecte asupra rezultatului consolidat.